

GOLGOTHA

Het was al zo goed als donker toen ik in Waaldersveen aankwam. Ik had twee keer treinvertraging gehad en kon nog nipt de laatste bus te pakken krijgen die richting dorp ging. Nog steeds was me niet duidelijk waarover Meijers mij nu eigenlijk precies wilde spreken.

JOHAN DE KOK

In ons telefonisch contact vertelde Meijers mij dat hij mij had 'gevonden' naar aanleiding van mijn publicatie Die vervloekte oorlog, een bescheiden essay over oorlogsmisdaden in de Tweede Wereldoorlog. Meijers sprak moeizaam en met lange tussenpozen.

Ik tuurde uit het raam van de rammelende bus. Velden en bossen gleden voorbij. Het begon zachtjes te regenen. Nee, Meijers moest uiterst terughoudend zijn met nadere informatie en wilde mij eerst persoonlijk ontmoeten alvorens zijn verhaal en motieven te onthullen. Aanvankelijk vond ik wat Meijers te vertellen had vaag en niet bijzonder interessant. Maar na ons tweede telefonisch gesprek wist hij mij over te halen om hem te bezoeken. Met name zijn toespelingen op 'die gruwelijke nacht' intrigeerde mij.

Met een lichte schok kwam de bus tot stilstand. 'Hier links het pad in en dan almaar rechttuit,' informeerde de chauffeur mij nadat ik hem de kortste weg naar het dorp had gevraagd. 'Ik schat zo'n twintig minuten lopen.' Ik zette mijn kraag op, hing mijn reistas over mijn schouder en zette er flink de pas in.

Op het dorpsplein keek ik zoekend om me heen en ontwaarde al snel de smalle steeg naast de kerk. Die moest ik uitlopen en rechts aan het einde ervan zou dan het huis van Meijers staan. Ik belde aan en al spoedig klonken er voetstappen in de verlichte hal. Er werd opengedaan door een jonge vrouw. Ik stelde me voor en zei waarvoor ik kwam. Ze knikte en liet me binnen. Ze nam mijn regenjas en mijn reistas aan. Vervolgens leidde ze mij naar de salon waar mevrouw Meijers op me wachtte.

Bij de schemerlamp zat een bejaarde vrouw. Nadat we elkaar de hand hadden geschud wees ze mij een stoel. Ik verontschuldigde mij voor mijn late komst.

Na enige aarzeling zei ze dat haar man net vanmiddag een licht hartinfarct had gehad. Hij kon mij nu onmogelijk ontvangen. De dokter had hem absolute rust voorgeschreven. De vrouw die mij

had binnengelaten – ze heette Gretha en bleek verpleegkundige – bracht de thee. Ze wenste ons een goedenavond.

Mevrouw Meijers vertelde van de slopende ziekte van haar man: myasthenia gravis. Bovendien had hij een zwak hart. 'Maar ik zal u niet vermoeien met de ziekten van mijn man. Ik heb van hem begrepen dat u kwam voor Golgotha.' Ik fronste mijn wenkbrauwen en keek mevrouw Meijers niet begrijpend aan. 'Nou ja, dat is het enige wat ik ervan weet.' Ik vertelde haar van ons telefonisch contact, maar dat ik er geen idee van had waarover haar man mij precies wilde spreken. 'Ik weet niet méér dan wat mijn man me gezegd heeft. Iets over Golgotha en verder deed hij er het zwijgen toe.' De regen kletterde tegen het raam, een tuinhek waaide piepend open en dicht. 'Hopelijk is mijn man morgen aanspreekbaar en in staat een en ander toe te lichten. Ik zal u uw



illustratie's: Demian Geerlings.

kamer wijzen. Eerlijk gezegd ben ikzelf doodmoe.'

De kamer was sober gemeubileerd en nadat ik mijn toiletspulletjes en kleding een plaats had gegeven ging ik in een leren stoel zitten. Er stond een fles wijn klaar en ik schonk mezelf een glas in. Ik was moe van de lange reis en nadat ik nog een tweede glas had genomen besloot ik te gaan slapen.

Midden in de nacht werd ik wakker met een zwaar hoofd. Ik kroop uit bed en ging naar het toilet. Op de overloop brandde een waaklichtje dat vooral schemering bracht. Toen ik terug op de overloop kwam, ging ik de verkeerde kamer binnen. Gezien mijn nieuwsgierige aard kon ik niet nalaten even rond te kijken en knipte het licht aan. Het was een studie- en leeskamer. Toen viel mijn oog op een ingelijste foto die naast de deur hing. Een SS-er keek mij glimlachend aan. Ik voelde me ongemakkelijk worden en sloop terug naar mijn kamer. Onrustig viel ik in slaap.

Natuurlijk kon ik niet in het huis van de familie Meijers blijven. Ik nam mijn intrek in de plaatselijke herberg. Meijers had tegen de ochtend een nieuw infarct gekregen. Met spoed werd hij naar het ziekenhuis van de nabij gelegen stad gebracht. Met mevrouw Meijers sprak ik af de volgende dag met haar contact op te nemen.

Na de lunch besloot ik eerst eens een flinke wandeling te maken. Het was droog. Er scheen een dunne, waterige zon. Eerst kuierde ik door wat straatjes van het dorp, maar koos al gauw voor het open veld. Lopend over een karspoor zag ik in de verte een boerderij staan. Onwillekeurig ging ik in die richting.

Het geblaf van honden kwam me tegemoet. In de moestuin was een vrouw aan het werk. Toen ze opkeek, herkende ik haar meteen. Het was Gretha. Ik vroeg haar of ze de familie Meijers al lang kende. Ik rook een geur van alcohol. Ze kwam er al jaren als verpleegster en natuurlijk kende ze hen als dorpsgenoten. Maar wat mijn relatie met de familie Meijers was? In het kort schetste ik de situatie. Ze keek me onderzoekend aan. 'Enfin,' zei ik, 'ik stap maar weer eens op.' Ze wenste me een prettige wandeling. 'Of hebt u zin in een kop koffie?' Ik aarzelde, maar nam het aanbod aan. De keuken was ruim en comfortabel. Op het aanrecht stond een aangesproken fles cognac.

'Gebruikt u suiker en melk?'

'Nee, ik drink hem bitter.'

Haar man was naar de koeienwei. Gretha zei dat Meijers al jaren teruggetrokken leefde. 'Eigenlijk al vanaf na de brand.' Ik keek haar vragend aan. 'O ja, dat kunt u natuurlijk niet weten.' Gretha vertelde dat op het einde van de oorlog een boerderij annex uitspanning, door de dorpelingen De Terp genaamd, volledig in de as was gelegd. Er werd gezegd dat de Duitsers daar geregeld drinkgelagen organiseerden. Volgens de geruchten sympathiseerde de eigenaar met de moffen en hoereerden zijn twee dochters met Duitse officieren. Als represaille zouden enkele dorpsbewoners de boel in brand hebben gestoken, nadat de Duitsers vertrokken waren toen het duidelijk werd dat ze de oorlog gingen verliezen. Er volgde een lange stilte en Gretha leek mij niet meer op haar gemak. Ik hoorde het tikken van de keukenklok.

Ik gaf aan mijn wandeling maar eens voort te gaan zetten en bedankte haar voor de koffie. Toen ik over het erf liep riep ze me achterna: 'De Terp ligt hier vlakbij! Daar bij die drie bomen het zandpad in en dan steeds rechttuit. Zo'n half uur lopen.' Ik zwaaide. Omdat ik het weer niet vertrouwde, besloot ik er de volgende dag te gaan kijken en liep terug naar de herberg.

In het dorp bezocht ik de kleine antiquarische boekwinkel. De antiquaar, een smalle man met uilenogen zei, dat hij het vooral van markten moest hebben. 'In dit gat is geen droog brood te verdienen!' Waarom hij zich dan hier gevestigd had? 'Sentiment. Ik ben hier geboren en getogen.' Maar wat mij hier bracht, want ik was niet van het dorp? Ik zei, dat ik er voor zaken was.

'Mag ik u als kenner van Waaldersveen een vraag stellen?'

'Zolang het geen privé zaken betreft...'

'Zegt De Terp u misschien iets?'

Hij keek mij verbaasd aan en zei, dat hij daarover niet wenste te spreken. 'Neemt u mij het niet kwalijk, maar ik heb begrepen dat De Terp destijds in brand is gestoken...'

'Dat verhaal weer!, waarom interesseert u zich voor een grauwe bladzijde uit een dorpsgeschiedenis?'

'Omdat ik belangstelling heb voor persoonlijke ervaringen in de Tweede Wereldoorlog. Van de grote lijn weten we nagenoeg alles, maar de details blijven voor ons verborgen.'

'Details ja, inderdaad De Terp is een detail. Dat wat mij betreft al

lang vergeten had moeten zijn! Wilt u nog wat rondkijken... Ik ga zo sluiten, want ik moet nog naar de stad voor een veiling!
'Ik kom nog wel een langs. Bedankt voor het gesprekje.' Ik trok de klemmende deur achter me dicht en kuisde richting herberg.

Het avondeten gebruikte ik in de herberg. Toen vrijwel alle gasten vertrokken waren kwam Höhner, de hotelier bij me aan tafel zitten. Hij vroeg mij naar de reden van mijn bezoek aan Waaldersveen. Ik vertelde hem van mijn contact met Meijers en dat ik schreef voor tijdschriften over de Tweede Wereldoorlog. De hotelier leunde achterover en keek mij achterdochtig aan.

'Dan bent u vast op zoek naar spannende verhalen...'

'Eerder waarheidsgetrouwe verhalen.'

'En wat heeft dit godvergeten dorp u dan te bieden?'

'De Terp, misschien...'

'O, die afgefikte boerderij van de familie Madsen. Man, dat is tig jaren geleden! Wat daar toen precies is gebeurd is altijd in het duister gebleven. Daar is al zoveel over gekletst dat wil je niet weten. Ik weet er ook niets van. Trouwens die generatie van toen is zo goed als uitgestorven of min of meer seniel.' Hij lachte grijnzend.

'Jammer, ik dacht dat u als hotelier wel wat feitjes zou hebben opgevangen in de loop der tijd.'

'Dronkenmanspraat zult u bedoelen. Weet u wat de kunst van mijn beroep is, horen, zien en vooral zwijgen!' Hij schonk mij een borrel in van het huis en zei, dat hij de boel maar eens ging opruimen.

De volgende ochtend ging ik al vroeg naar het huis van Meijers. Gretha deed open en liet mij binnen. Ze zag er aangedaan uit. Meijers was tegen de morgen overleden. Mevrouw Meijers was een uur geleden naar het ziekenhuis vertrokken. Ik verbleekte. Gretha wilde naar huis. Ze was enkel op aandringen van mevrouw Meijers gebleven om mij te informeren. Ik wenste haar alle sterkte.

Höhner leende mij een fiets en ik koerste naar De Terp. Na goed een kwartier bereikte ik over steile, smalle zandpaden de terp. De lucht was grauw en dreigend. Ik zette de fiets tegen een boom en



klom op de terp. De resten van de fundamenten van de boerderij waren overwoekerd met mos en slingerplanten. Wat dacht ik hier eigenlijk te vinden? Waarom juist meteen na de brand had Meijers zich teruggetrokken. En wat zou de waarde geweest van zijn verhaal zijn? Ik ging op wat brokken steen zitten. Meijers was dood en zou zijn 'mysterie' mee in zijn graf nemen. Beneden mij in de verte zag ik de spits van de kerktoren van het dorp. Een bliksemschicht knetterde.

Ik wist me niet goed raad met de situatie. Tenslotte besloot ik naar huis te gaan, nadat ik een korte brief voor mevrouw Meijers bij haar aan huis bezorgd had.

Ik was alweer geruime tijd thuis toen de telefoon rinkelde en ik mevrouw Meijers aan de lijn kreeg. Nadat ze me bedankt had voor de condoléancekaart, vroeg ze of ik belangstelling had om het archief van haar man in te zien. Ze had bij het opruimen van zijn studeerkamer enkele opmerkelijke documenten aangetroffen. Ik zei, dat ik als publicist zeker geïnteresseerd was. We maakten een afspraak voor over een week.

Mevrouw Meijers ontving mij hartelijk. Het was vijf uur in de middag en omdat het nog mooi weer was, zaten we in de achtertuin. Ze had wijlen haar man in de jaren zestig leren kennen. Nee, ze was niet van hier. Ze was een écht stadsmens. Maar Geert wilde hier absoluut niet weg. Met zijn periodieke zwijgzaamheid had ze het vaak moeilijk gehad. En hij wilde beslist nooit over zijn verleden en zijn familie praten. 'Wat achter ons ligt, is dood,' was zijn motto.

Ik dronk van de thee die ze geserveerd had.

'Ziet u Gretha nog wel eens?'

Ik zag haar aarzeling. Blijkbaar had ik een gevoelige snaar geraakt. Ze stond op en keek over me heen in de verte. Met haar loshangende, lange grijze haren leek ze plotseling héél oud.

'Ik weet alles!' Ze zocht steun bij de leuning van de tuinstoel en ging weer zitten. 'Gretha is de dochter van Geert. Ik heb dat nooit geweten. Ik heb altijd gedacht dat Gretha de dochter was van Hein, de broer van Geert die nabij Stalingrad is gesneuveld.' Er viel een korte stilte die door enkele kwetterende vogels werd doorbroken. De zon was inmiddels achter de horizon verdwenen en het begon een beetje kil te worden. Mevrouw Meijers stelde voor om in de serre te gaan zitten.

We zaten in een tweezitsbank en keken uit over de weelderige tuin die overging in weiland en akkers. Mevrouw Meijers had wijn ingeschonken.

Ze wist eigenlijk niet waarom ze haar verhaal juist aan mij kwijt wilde en had zwaar overwogen er voor altijd het zwijgen toe te doen. Maar gezien mijn interesse voor de oorlog had ze besloten haar verhaal aan mij toe te vertrouwen. Aanvankelijk vond ze, zoals ze mij telefonisch had gezegd, een paar opmerkelijke documenten. Pas later stuitte ze op een soort logboek, 'Golgotha' genaamd.

Ze had er zomaar wat in gebladerd tot ze de naam van Gretha enkele malen tegenkwam. Mevrouw Meijers nam haar glas wijn. Haar hand beefde en ze zette het glas terug op het tafeltje zon-

der ervan gedronken te hebben. Nieuwsgierig geworden was ze begonnen te lezen. In 1942 had Geert een affaire gehad met de vrouw van Hein die toen nabij Stalingrad diende in een bataljon van de Waffen-SS. Uit die verhouding was Gretha geboren. Voor zover ze kon nagaan wist Gretha van niets. En wat kon ze Geert eigenlijk verwijten. Het was ver voor ze hem leerde kennen. Omdat Hein juni 1942 nog een keer met verlof was geweest dacht iedereen dat het een kindje was uit zijn huwelijk. Natuurlijk was het een schok toen ze het las. Geert en Hein stonden recht tegenover elkaar in hun opvattingen. Geert wilde niets weten van het fascistisch Duitsland, terwijl Hein het zowat aanbad. Einde 1942 kwam het bericht dat Hein was gesneuveld. Geert maakte een langdurende depressie door en werd gekweld door schuldgevoelens. En vooral kwelde hem de kortstondige verhouding met de vrouw van Hein waaruit ook nog eens een kind was geboren. Geert was volkomen overdonderd toen Ella, de vrouw van Hein, hem vertelde dat ze zwanger van hem was. Uiteindelijk belandde Geert in een crisis die op het einde van de oorlog culmineerde in een daad van waanzin.

'Hoe toch een mens zover kon komen,' ging mevrouw Meijers verder. 'Wat moet er toch in Geert zijn omgegaan. Ik heb hem nooit anders gekend als een zachtvaardig en rechtvaardig mens.' Die nacht was Geert dronken van huis gegaan naar De Terp. De Duitsers waren al een paar weken weg en behalve hij, Madsen en zijn twee dochters was er niemand in de uitspanning. Er waren woorden gevallen en verwijten gemaakt over en weer. Uiteindelijk liep de ontmoeting uit op een handgemeen. In een vlaag van verstandsverbijstering had Geert Madsen met een barkruk voor het hoofd geslagen. Madsen bleef voor dood liggen en zijn twee struise dochters vlogen Geert aan. Toen het stil was geworden realiseerde Geert zich dat hij in zijn ongebreidelde woede en dronkenschap drie mensen om het leven had gebracht. Hij had het uitgeschreeuwd toen hij verbijsterd boven de levenloze lichamen stond gebogen. Toen Geert begreep wat hij had gedaan heeft hij, om alle sporen uit te wissen, De Terp in brand gestoken. Mevrouw Meijers zuchtte diep en legde haar handen in haar schoot. Toen ik opkeek merkte ik pas dat inmiddels de schemering was ingevallen. ■

